

Grosz Sára Aksza

Id. Ábrányi Kornél életrajza

Bibliográfiai adatok:

Szerző: Grosz Sára Aksza

Cím: Id. Ábrányi Kornél életrajza

Kiadás adatai:

Budapest: Zenetudományi Intézet, Magyar Zenetörténeti Osztály, 2022, Ábrányi-honlap
<https://zti.hu/files/mzt/abranyi/eletrajz.html>

Publikálás dátuma:2022. december 22.

DOI-azonosító:

DOI-hivatkozás:

Licenc: Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Verzió: 1.0

Grosz Sára Aksza

Id. Ábrányi Kornél életrajza

Id. Ábrányi Kornél élete és munkássága még sok tekintetben kutatásra vár. Az életrajzok többsége arra az 1862-es szócikkre támaszkodik, amely eddig azonosítatlan szerzőtől (talán Székely Józseftől), de feltehetően a 40 éves Ábrányi közreműködésével jelent meg az *Egyetemes Magyar Encyclopediában*. Ábrányi maga is szerzője volt a sorozat e kötetének.¹ Ez a legkorábbi biográfia is számos tekintetben további ellenőrzésre szorul, így egyszerre hitelesítheti és cáfolhatja eddigi adatainkat Ábrányiról. Jelen honlap is csupán betekintést nyújthat a 19. század eme jeles zeneszerző-zeneíró pályájába, a Magyar Zenetörténeti Osztály 2022-es kutatásai alapján.

Egy dinasztia születése: birtok, címer, névváltoztatás

Az Ábrányi-család nemcsak pártfogolta, de gyakorolta is a művészet számos ágát, legyen az a zene, festészet és irodalom amatőr vagy hivatásos területe. Ezt az aurát a beházasodások által is erősítették: anyai ágon a Kölcsey-ággal és megannyi operaénekesnő Ábrányinéval bővült a család, míg apai ágon egykori tanítványok, kortársak immár rokoni kapcsolatba is kerültek mesterükkel. Mégis e kiterjedt dinasztiából az utókor csupán egy zenetörténészt tart számon, id. Ábrányi Kornélt (1822–1903). Akárcsak a népmesében, a legkisebb fiú szerencsével járt: nevét az első magyar zenei szakfolyóirat, a *Zenészeti Lapok* és a mai Zeneakadémia társalapítójaként jegyzi a krónika, s írásait a korszak egyetlen kutatója sem kerülheti meg.

Bánhegyi Margit, id. Ábrányi Kornél szépunokája emlékirataiban a családi birtok történetét a 13. századig vezeti vissza. Az első feljegyzés szerint Pirk Otmár várjobbágy 1250-ben IV. Bélától kapta a turóci várhoz tartozó bobovrik földet (Lászlófalva, Borsod-megye) és nemesi levelet. A család címerén egy nyakán nyállal átlőtt szarvas szerepel.² A 15. századig a családot Bobovriki vagy Bobovniknak hívták, míg egy Pál nevű családtag felvette az Eördögh nevet. A család András tagjának fia,

¹ Lásd itt bővebben: KIM Katalin: „»A döntő szó úgy is mindig és mindenben az idő jogához tartozik.« id. Ábrányi Kornél és a magyar zenetörténetírás” <https://doi.org/10.23714/mzo.011>

² <https://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=48219>

Dániel a 17. század végén Szabolcs megyében, Nyírábrányban lett birtokos. Az ő leszármazottja Lászlófalvi és Mikeföldi Eördögh Lajos (1786–1853), aki 1844. február 3-án a helység után Ábrányira változtatta vezetéknevét. Az ő kezdeményezésére épült fel 1827-ben a 20 000 holdnyi birtokon Povolny Ferenc tervei alapján a kétszintes, klasszicista stílusú kastély. A birtokot az Ábrányiak a Szapáry-családnak adták el.

A gyermekkor inspiráló közege

Lászlófalvi és Mikeföldi Ábrányi Lajos, Szabolcs vármegye főjegyzője, később alispánjának nyírábrányi és nagyváradai háza a reformkori magyar szellemi élet egyik központja volt olyan rendszeres vendégekkel, mint Martinovics [Péter], Bihari János, Rózsavölgyi Márk, Boka Károly és Lavotta János (utóbbi állítólag vendéglátójára hagyományozta híres Straduari hegedűjét). Sőt, 1834-ben a fiatal Erkel Ferenc is huzamosabb ideig vendégeskedett a családnál. A beszámoló szerint, az ő hatására döntött a gimnazista Ábrányi Kornél a zenei pálya mellett. A pályaválasztásban feltehetőleg egyéb meghatározó nagyváradai zenei élmények is közrejátszottak. Püspöki székhelyként a város gazdag 18. századi hagyományokra tekintett vissza, a székesegyházi zenés ünnepek, a magyar nyelvű szintársulatok, közöttük Déryné vendéglátékai, továbbá az ezidőtájt éledező nyilvános és félnyilvános polgári zeneélet mind inspiráló lehetett számára.

A tanulmányút főbb állomásai

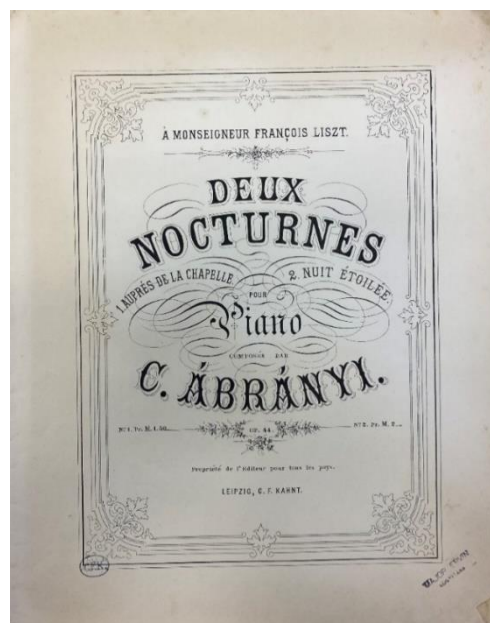
A korabeli nemesi és polgári családok műveltségének részeként Ábrányi Kornél már kisgyermekkorától zenei nevelésben részesült. Először a magyar ábrándokat is komponáló nagykárolyi tanítótól, Kirch Jánostól (1810–1863), majd Dolegni Vilmos nagyváradai egyházzeneosztól vett zene- és zongoraleckéket. Valószínűleg tanárainak köszönhetően és az ő hatásukra vált a zene Ábrányi számára egyszerű kedvtelésből önkifejezési eszközzé. Így már 10 évesen megírta első magyaros ábrándjai egyikét. Az 1862-es életrajzi szócikk szerint ezt hallva Rózsavölgyi már ekkor fényes zenei pályát jósolt a fiúnak. Ám öntudatos és a közügyekben tevékeny apaként, Ábrányi Lajos fiát a nagyváradai középiskola elvégzése után Pestre küldte jogot tanulni. Ábrányi Kornél viszont nem hagyott fel zenei ambícióival, sőt külföldi tanulmányútját is e szándékkal tervezte meg.

„1843 szeptemberében európai utazásra indultam” – így vall retrospektív magáról Ábrányi.³ A szintén neki tulajdonítható adatok szerint még ebben az évben megismerkedett Liszt Ferencsel

³ ÁBRÁNYI Kornél: „Érintkezésem Miczkievics Ádámmal (1844–45)” In *Életemből és emlékeimből: a történelem, irodalom és művészet köréből* (Budapest, Franklin Társulat, 1897), 15–23, ide: 17.

Münchenben.⁴ Habár a szakirodalomban egyelőre nem lerték ennek konkrét bizonyítékát, amennyiben találkoztak Münchenben, az csakis 1843 októberének második felében lehetett. Liszt ittlétéről a levelezésekből rekonstruált lábnyom biztosít: az október 11–13 nürnbergi koncerteket követően Liszt 14-én érkezett Münchenbe, ahol négyszer lépett fel (18-án és 21-én az Odeonban, 25-én és 30-án a Királyi Színházban), és részt vett a tiszteletére adott Irodalmi Társaság fogadásán (október 28.). Szintén e városban találkozott Bettina von Arnim írónővel és kötött barátságot későbbi arcképfestőjével, Wilhelm von Kaulbachal, akinek *Hunnenschlacht*-freskója ihlette azonos című szimfonikus költeményét. Október 19-én egynapos koncertkitérőt tett Augsburgba, ahova november 1-én visszatérve folytatta körútját.⁵ A Liszt-Ábrányi kapcsolat⁶ szimbolikusan is kifejezésre került. Liszt 1881 Karácsonyán Daniela von Bülow unokájának átadott *Weihnachtsbaum* zongoraszt utolsó előtti, 11. *Ungarisch (Magyar)* tétele élén Ábrányi Kornélnak szóló dedikáció olvasható, mintegy elismerés jeléül.⁷

Ábrányi is zongoraművet dedikált barátjának: a *Deux nocturnes pour piano Op. 44* (év nélkül, Lipcse, Kahnt kiadó) két darabja, *Auprès de la chapelle* és *Nuit étoilée* egyaránt felidézheti Liszt *Années de Pèlerinage* ciklusát és Chopin noktürnjeit.

⁴ Vö.: 1862-es szócikk (Török János (szerk.): *Egyetemes Magyar Encyclopédia*. Kiadja a Szent István Társulat (Pest, Emich Gusztáv, 1859–1874), I–XIII.; SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*, 1: Aachs–Bzenszki (Budapest: Hornyánszky Viktor nyomdája, 1891), 32–37. hasáb, ide 35, ÁBRÁNYINÉ KATONA Clementin: „Id. Ábrányi Kornél”, *Ország-Világ*, 44/18 (1923.04.29.) amely szerint Münchenben 1842-ben kötöttek élethosszig tartó barátságot.

⁵ Vö.: KLEIN Márta jegyzetei Lisztről napról-napra 3. füzet; Serge GUT: *Franz Liszt* (Sinzig, Studio Verlag, 2009), 733; Franz Liszt – Marie d'Agoult: *Correspondance*, présentée et annotée par Serge GUT et Jacqueline BELLAS (Éditions Fayard, 2001) Köszönöm Kaczmarczyk Adriennek és a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont munkatársainak a szívélyes segítségét.

⁶ Lásd itt bővebben: KACZMARCZYK Adrienne: „Liszt, Ábrányi és a magyar nemzeti stílus: cigány skála, magyar skála” <https://doi.org/10.23714/mzo.016>; Liszt oratóriumaival kapcsolatban pedig itt: ILLÉS Szabolcs: „A Teremtéstől Krisztusig: Haydn oratóriumai Ábrányi és Liszt korában. Az első hazai „régizenei” koncertek” <https://doi.org/10.23714/mzo.017>

⁷ A zongoraszt kétkezes és négykezes változata 1882-ben, a berlini Fürstner kiadónál jelent meg. Lásd a négykezes verzió Fürstner-féle kiadását a weimari Herzogin Anna Amalia Bibliothek honlapjáról: a https://haab-digital.klassik-stiftung.de/viewer/image/1317248570/19/LOG_0009/; <https://haab-digital.klassik-stiftung.de/viewer/image/1317248570/20/#topDocAnchor>. Köszönöm Kaczmarczyk Adriennek ezt az érdekes kiegészítést.

Ábrányi „legfőbb vágya”, „az akkoriban már egészségében erősen megtámadott Chopin tanítványai közé sorakozás”⁸ legkorábban 1843. november vagy decembere folyamán teljesülhetett Párizsban, ugyanis az áhított tanár csak október 29-én tért vissza a fővárosba George Sand nohanti birtokáról.⁹ Ugyanakkor, a „nagy művészi géniusz közelében néhány hónapig töltött felejthetetlen órák” csupán Ábrányi rue d’Antin-i szomszédja, egy bizonyos Csikanovszky lengyel gróf befolyása révén valósultak meg.¹⁰ Előtte kis ideig feltételezhetően a német származású zongoraművész és zeneszerző Friedrich Kalkbrennernél (1785–1849) tanult. Az 1862-es életrajzi szócikk, Ábrányi veje (Ságh József: *Magyar zenészeti lexicon*, 1879) és második felesége (Ábrányiné Katona Clementin: „Id. Ábrányi Kornél”, 1923) is megerősíti, hogy az ifjú Kornél az akkor divatos keringő- és polkakomponálásból tartotta el magát. Ezen kívül Adam Mickiewicz *College de France*-ban tartott heti francia nyelvű előadásain is rendszeresen részt vett, ahol a szláv irodalom mellett a költő és filozófus „lényegileg egy új vallás, morál s politikai tan elvei magyarázatával foglalkozott, melynek missziója leendett, a lengyel szláv törzssel az élin, újból megváltani a lesüllyedt emberiséget.” A Chopin-élmény búcsúmomentuma Ábrányi számára a mester 1844-es Erard-termi koncertje volt.¹¹

Erkel Ferenc *Hunyadi László* ősbemutatójának apropóján (1844. január 27.) Ábrányi visszatért Pestre és folytatta jogi tanulmányait. 1845-ben ismét külföldre utazott, ezúttal Londonba, majd 1846-ban Bécsben vett zongoraleckéket Joseph Fischoftól. Végül 1855–1857 között fejezte be zeneszerzés tanulmányait Mosonyi Mihály vezetése alatt.

Zeneszerzőként első nyomtatásban megjelent műve, a *Magyar ábránd* zongorára 1841-ből származik.¹² Mint zongoraelőadóművész 1842-ben debütált Nagyváradon, majd öt évvel később a pesti közönség előtt is bemutatkozott (a részletes műsorra egyelőre nem derített fényt a kutatás). Szólista karrierjét felülírták a szabadságharc politikai eseményei.

Zenei aspirációk politikai színezettel

Ábrányi állami hivatalnokként és kormánybiztosi titkárként, majd mint önkéntes és nemzetőr vett részt a magyar szabadságharc eseményeiben. Az ő közreműködésével nyomtatták ki és terjesztették

⁸ ÁBRÁNYI Kornél: „Érintkezésem Miczkievics Ádámmal (1844–45)” In *Életemből és emlékeimből: a történelem, irodalom és művészet köréből* (Budapest, Franklin Társulat, 1897), 15–23, ide: 17.

⁹ https://chopin.nifc.pl/en/chopin/kalendarium/125_the-years-of-refuge-18411846/83 ; Vö.: BÓNIS Elena: „Ábrányi Kornél d. Á.” in MGG online szerint 1844–1845 között voltak a Chopin órák <https://www.mgg-online.com/article?id=mgg00046&v=1.0&rs=id-8ddcbb30-a880-8b9c-ef53-755621b6c5bf>

¹⁰ ÁBRÁNYI Kornél: „Érintkezésem Miczkievics Ádámmal (1844–45)” In *Életemből és emlékeimből: a történelem, irodalom és művészet köréből* (Budapest, Franklin Társulat, 1897), 15–23, ide: 17–18.

¹¹ ÁBRÁNYI Kornél: „Érintkezésem Miczkievics Ádámmal (1844–45)” In *Életemből és emlékeimből: a történelem, irodalom és művészet köréből* (Budapest, Franklin Társulat, 1897), 15–23, ide: 19–21.

¹² Lásd itt bővebben: VIZINGER Zsolt: „Komponálás tetszetős modorban. id. Ábrányi Kornél zeneművei” <https://doi.org/10.23714/mzo.018>

országszerte Batthyány Lajos miniszterelnöki körlevelét. A világosi fegyverletétel után visszavonulásra kényszerült, családját zongoratanításból és alkalmi hírlapírásból tartotta fenn.

Az 1850-es években kényszerűségből indult pedagógiai pálya a *Magyar Nemzeti Királyi Zeneakadémia* megalapításában (1875) és felsőoktatói tevékenységben (1888-ig) teljesedett ki. Ábrányi összhangzattant, zeneelméletet, zeneesztétikát és Volkmann Róberttel közösen zeneszerzést tanított. E célból harmóniatant (1874, bővített változat 1881), esztétikai értekezést (1877) és általános zenetörténetet (1885) írt.

1855-től az egyik legtekintélyesebb politikai napilap, a *Pesti Napló* (1860-ig, 1884-ben, majd 1888-tól), majd a *Magyar Sajtó* (1857–1858) zenei referense lett. 1860-ban Mosonyi Mihállyal, Rózsavölgyi Gyulával és Bartalus Istvánnal közösen megalapította az első magyar zenei szakfolyóiratot, a *Zenészet* *Lapokat*, melynek 1876-ig volt a főszerkesztője. Ezzel párhuzamosan több szépirodalmi folyóirat is közölte írásait: *Fővárosi Lapok* (1866–1880, 1885–1887), *Kelet Népe*, *Magyarország*, *Családi Kör* (1866), *Athenaeum* (1873–1874), *Alföld* (1883–1888), *Ország-Világ* (1884–1885), *Magyar Salon* (1885-től), *Budapesti Hírlap* (1885-től) és *Pester Lloyd* (1886). Sajtóban használt álnevei: *Radamanthos*, *Á. K.*, *Á.*, *ák*, *(ák)*, *r. l.*, *á.*, *Minos*, *Eakos*, *Ottmár*.

Ábrányi 1868–1870 között Mosonyi Mihállyal együtt a Nemzeti Színház operakritikusaként is tevékenykedett.¹³ Ezen kívül Ábrányi lefordította magyarra Wagner *Die Kunst und die Revolution* kötetét és számos zenedrámáját (*Tannhäuser*, *A bolygó hollandi*, *Lohengrin*), de Bizet *Carmen*-jét vagy Smetana *Eladott menyasszony* című operájának librettóját is. A szövegkönyv-fordítások mellett a korabeli Nemzeti Színház színlapjai többek között egy 1860. július 16. hangversenyt is dokumentáltak, ahol Boscovicz F. M. zongoraművész úr előadta Ábrányi „Repülj fecském” és „Ezt a kerek erdőt” című átiratait.¹⁴

1865-ben, a Nemzeti Zenede 25 éves ünnepségén Ábrányi indítványára jött létre az első országos dalárünnepély, majd két évvel később az Országos Dalárszövetség. Ez utóbbinak előbb titkára, majd 1888-ig elnöke volt.¹⁵

¹³ Ábrányi és a Nemzeti Színházhoz és nemzeti operával kapcsolatos nézeteiért lásd itt bővebben: HORVÁTH Pál: „»Intendáns vagy bérlő?»« A magyar nyelvű operajátszás ügye a 19. században” <https://doi.org/10.23714/mzo.013>

¹⁴ BTK Zenetudományi Intézet Magyar Zenetörténeti Osztály Magyar Zenetörténet Online honlapján a Nemzeti Színház előadásainak adatbázisa.

¹⁵ Lásd itt bővebben: GUSZTIN Rudolf: „Életem s csekély munkaerőm javát vette igénybe« id. Ábrányi Kornél és a magyarországi dalármozgalom kapcsolata” <https://doi.org/10.23714/mzo.022>

A szerencsét próbáló harmadik fiú: Ábrányi, a zenetörténész

Ábrányi Lajos legidősebb fiáról, Aurélról (1815–1895) keveset tud a család. A gyászjelentéséből kiderült, hogy apja nyomdokait követve, törvényszéki bíró, Szabolcs megye alispánja lett. Feleségétől, Drevenyák Máriától pedig egy lánya született, a későbbi Gál Oszkárné Izabella.¹⁶

Sorban a második fiú, Emil (1820–1850) már fiatalon drámákat és költeményeket írt. Ezek az *Életképek* és a *Honderú* hasábjain jelentek meg. A *Pesti Hírlap* munkatársa volt, majd 1848-ban megalapította saját radikális, *Jövő* című lapját. A szabadságharcban Szemere Bertalan mellett titkárként, majd kormánybiztosként tevékenykedett. A fegyverletétel után Nyírábrányba vonult vissza, ahol tüdőbajban halt meg.

Id. Ábrányi Kornél (1822–1903) mint zeneíró összegző jellegű munkákat (általános és 19. századi magyar zenetörténet, országos magyar daláregyesület története), elméleti és gyakorlati útmutatókat (összhangzattan, esztétika, magyar dal és zene sajátságai), monográfiákat (Erkel, Mosonyi, Rózsavölgyi és Társa zenekereskedés), esettanulmányokat (Liszt: Szent Erzsébet legenda és Krisztus oratórium), számos zenei értekezést, zenekritikát és ismeretterjesztő írást (Chopin, Berlioz, Wagner) jegyez. A Magyar Zenetörténeti Osztály volt munkatársa, a néhai Szekeres Kálmán kutatásai szerint az 1886-os *Általános zenetörténet*ben fordulnak elő először a szakirodalomban a „kedélyes Haydn-papa”, a „behízelt Mozart” és a „szenvedélyes Beethoven” metaforikus kategóriák. Ábrányi mindenkor a nemzeti zene kérdésére fókuszált, írásainak stílusa terjedős, esztétizáló, célközönsége elsősorban a zenekedvelő közönség.

Kedves nőim

Ábrányi Kornél első feleségével, dalnoki mezőmadarasi Medve Jozefával (1831–1895) még nagyváradi tanulóévei alatt ismerkedett meg. Harminc évig tartó házasságukból (1849–1879) két fiú, Kornél (1849–1913) és Emil (1850–1920), illetve egy lány, Jolán (1853–1937) született. Ez utóbbi Ságh Józsefhez (1852–1922), apja egykori növendékéhez és daláregyesületi utódjához (vezértitkár 1888–1890 között) ment feleségül.¹⁷

id. Ábrányi Kornél és Medve Jozefa
©Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára

¹⁶ <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/302109?locale-attribute=en#>

¹⁷ A gyászjelentést lásd itt: <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/302118>

Lásd még Szinyeyi: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinyeyi-jozsef-7891B/s-A6233/sagh-jozsef-A6317>

Ábrányi 1879-ben elvált és feleségül vette a Kölcsey-család leszármazottját, az író, publicista és feminista Katona Clementinát (1856–1932). Édesanyja, Kölcsey Antónia a *Hymnus* szerzőjének Gábor nevű unokatestvérének a lánya. Clementina első zenetanára édesanyja Júlia nevű másod-unokatestvérének a sógora, Székely Imre volt. Második tanárát és egyben férjét az *Egy magyar művész életéből* című történetben (megjelent *Elbeszélések*, Budapest, Athenaeum, 1902), Ida és Aurél alakjában leplezte le: csodálat Ábrányi írásai iránt, fővárosi zongoraleckék, margitszigeti udvarlás, házasság, betegség és visszatérés Budapestre. A Szatmár-megyei Apa településen tartott esküvőről beszámolt például *A Hon* 1879. december 5-i lapja (17. évfolyam, 292. szám).

Huszonhárom év címmel id. Ábrányi Kornél mond köszönetet önfeláldozó feleségének. Szintén e sajtócikk (*Ország-Világ* 23. évfolyam, 42. szám, 1902.10.19.) közölte kettejük fényképét is. Házasságukból nem születtek gyermekek. Ábrányiné Katona Clementina írásaiból fény derül férje kedvenc ételeire (bab- és borsópüré), kompozíciós módszerére (előbb az íróasztalnál, aztán a zongoránál), valamint „az én öregem” jellemvonásaira is: „békességes természet”, „lelki nemesség”, „szívjóság”, „végtelen gyöngédség”, „érzelmeik tündérfinomsága”.

Művészek az Ábrányi-családban

Az Ábrányi-család tagjai már életükben egyszerre voltak célpontjai az elismerésnek¹⁸ és élcnak. Ilyen például Mikszáth Kálmán *Ábrányi-dinasztia* című, a család omnipotens mivoltáról szóló karcolatja: „mert olyanok ők, mint a színpadi hadsereg; míg az utója eltűnik a színpad falak közt, az eleje már addigra újra előjön, s egy örökös *circulus vitiosus*ban önmagának a folytatása” (*Budapesti Napilap*, 1878).¹⁹ Édesapja második házasságához ifj. Ábrányi Kornél levélben, a mostohaanya leánykori neve ihlette csatateri asszociációkkal gratulált: „Szeretem hinni, hogy Klementin csak addig volt Katona, míg Ábrányiné nem lett, s ezután te leszel az ő Katonája. Kivánom szivemből, hogy mint ilyen, az évek számában elérhesd a századosi rangot, és házi ostromban soha ne részesülj.”²⁰ Ezek minden bizonnyal a családi ugratás, ártalmatlan szóvicc jegyében születtek. Ám annál tudatosabban és gunyoros szándékkal élt már velük a *Borsszem Jankó*, kiváltképp a „General Bumbum” című Ábrányi-karikatúrában.²¹

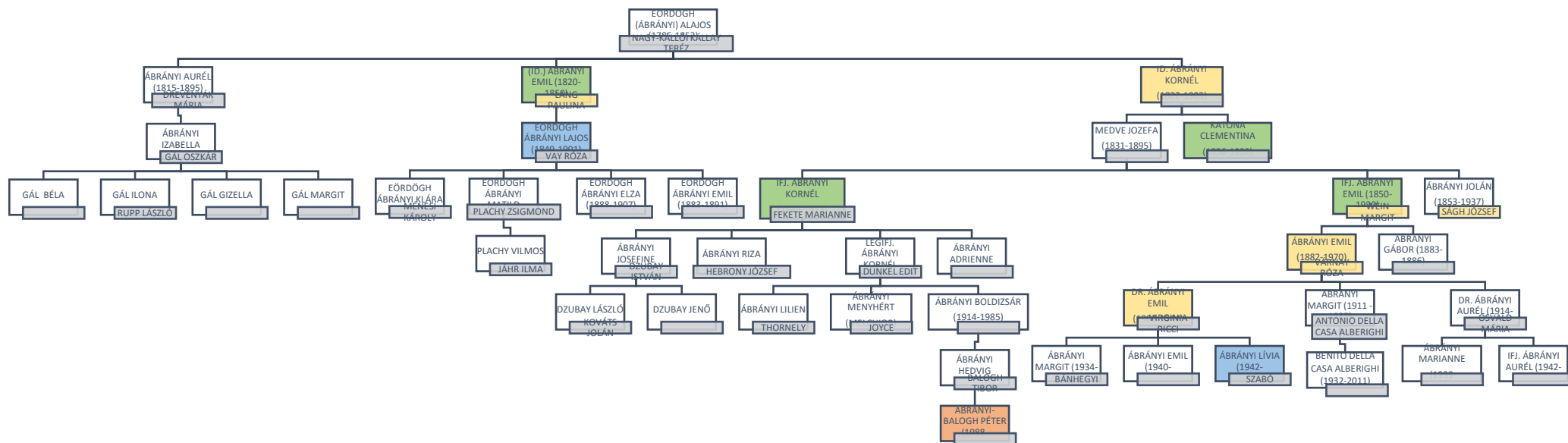
¹⁸ Ábrányi 20. századi recepciójáról lásd itt: MURVAI-BŐKE Gabriella: „»A magyar művészet töretlen lelkű apostola.« id. Ábrányi Kornél emlékezete a 20. század elején” <https://doi.org/10.23714/mzo.025>

¹⁹ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Mikszath-mikszath-osszes-muve-2A85B/cikkek-es-karcolatok-5186-kotet-40CD5/1878-budapesti-napilap-meg-ujabb-feny-es-arnykepek-54-kotet-426D8/az-abranayi-dinasztia-42755/>

²⁰ OSZK Kézirattár, B1 lelőhely, ifj. Ábrányi Kornél levele id. Ábrányi Kornélhoz, 1879.

²¹ Lásd itt: TÓTH Emese: „»General Bumbum.« A *Borsszem Jankó* Ábrányi-portréja” <https://doi.org/10.23714/mzo.024>

Ábrányi-családfa

Színkód: sárga = zenei, kék = képzőművészeti, zöld = irodalmi, narancs = tudományos tevékenység

Festők, grafikusok, karikaturisták

- Medve Imre (1818–1878): id. Ábrányi Kornél sógora első felesége révén. Habár elvégezte a jogot, az ügyvédséggel felhagyva kizárólag az irodalomnak és festészetnek élt. 1845-ben Vahot Imrével országkörüli útra ment, rajzokban örökítve meg a nevezetesebb városok templomait és várait (kiadta Vahot Imre *Magyarföld és Népei* címmel). Többek között a *Tatár Péter* (1861–1863), a *Pester Komet* (1862) és a *Paprika Jancsi Képes Kalendárium* (1863–1865) élclapok grafikusja és szerkesztője.²²
- Eördögh Ábrányi Lajos (1849–1901): id. Ábrányi Kornél unokaöccse, (id.) Ábrányi Emil író és Lang Paulina operaénekesnő fia. Münchenben tanult, majd Párizsban Bonnat iskolájában. Főleg arcképeket festett, néhányat az MTA számára. Képeit a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi. Nincs tudomásunk általa készített Ábrányi-portréről.
- Szabóné (sz. Ábrányi) Lívia (sz. 1942): id. Ábrányi Kornél ükunokája, ifj. Ábrányi Emil költő dédunokája, Ábrányi Emil karmester és zeneszerző unokája, Dr. Ábrányi Emil jogász, az Elektromos Művek titkára és a vállalati zenekar alapítójának a legkisebb lánya. Jelenleg Londonban él. Egy családról készített portré digitális másolatát a LFZE Központi- és Kutatókönyvtár Ábrányi-hagyatéka őrzi.

Írók, költők, publicisták

- (id.) Ábrányi Emil (1820–1850): id. Ábrányi Kornél bátyja, 19 évesen írta első költeményeit és drámáit, melyek az *Életképek* és a *Honderű* hasábjain is megjelentek. Fia Eördögh Ábrányi Lajos (1849–1901) festő.
- Medve Imre (1818–1878): id. Ábrányi Kornél sógora első felesége révén. A *Pesti Hírlap*, *Pesti Napló* és *Magyar Sajtó* politikai lapok munkatársa. Tatár Péter néven írt ponyvairodalmi művei nagy népszerűségnek örvendtek.²³
- Ábrányiné Katona Clementina (1856–1932): id. Ábrányi Kornél második felesége, publicista, író, műfordító. Írásait áthatja a női egyenjogúság eszménye. Sajtócikkei és tárcái többek között a *Pesti Napló*, *Ország-Világ*, *Fővárosi Lapok*, *Magyar Génius*, *Zenelap* hasábjain jelentek meg, saját, vagy a *Vera* és *Costance* álnevek alatt. Összegyűjtve, nyomtatásban is megjelentek *Földön és föld felett: tárczák* (Budapest, Athenaeum, 1896), *Sok mindenről* (Budapest, Országos Irodalmi Részvénytársaság, 1898), illetve *Négy lírikus és egyebek: essay-k, tárcák* (Budapest, Athenaeum, 1909) címmel. Két szépirodalmi művet is jegyez,

²² <http://mek.niif.hu/03600/03630/html/m/m15758.htm>

²³ <http://mek.niif.hu/03600/03630/html/m/m15758.htm>

mindkettőt 1902-ből: *Elbeszélések* (Budapest, Athenaeum) és *Két pálya: Regény a serdülő ifjúság számára* (Budapest, Országos Irodalmi Társaság).²⁴

- ifj. Ábrányi Kornél (1849–1913): id. Ábrányi Kornél legidősebb fia, publicista, regény- és színműíró, a *Kelet Népe*, *Magyarország*, *Pesti Napló* és *Ország-Világ* szerkesztője. Országgyűlési képviselőként Tisza Kálmán miniszterelnök ellen intézett éles támadásokat. Színművei: *Doctor Percival*, *A rövidlátók*, *Marianne*, *Olga*, *A légyott*. Regények: *A dicsőség bolondja*, *Titkolt szerelem*, *Edmund párbaja*, *Egy férj filozófiája*. Kákay Aranyos Nr. 2 álnév alatt gunyoros könyveket is írt, közöttük a *A leláncolt Prometheusok* vagy *Ujabb országgyűlési fény- és árnyképek: Tisza Kálmán és gróf Andrassy Gyula*.
- ifj. Ábrányi Emil (1850–1920): id. Ábrányi Kornél legkisebb fia, költő, műfordító, a *Budapesti Ujság*, *Pesti Napló*, *Budapesti Napló*, *Nap* lapok munkatársa. Byron (*Don Juan*, *Manfred*), Hamerling (*Amor és Psyche*) és Ibsen (*Solner*) műveket fordított magyarra. Írt egy drámát (*Az első*), egy vígjátékot (*A végrehajtó*) és egy verses monológot (*A krakéler*). Versgyűjteményei *Szabadság és haza*, *Költemények*, *Ujabb költemények*, *Epilog* címmel jelentek meg. Felesége Wein Margit operaénekesnő, fia ifj. Ábrányi Emil karmester.

Ábrányi Emil költő és fia, Emil karmester 1907
© Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára

²⁴ Lásd itt bővebben: GROSZ Sára Aksza: „Álnévtől hírnévig. Dupin Amantine vs Katona Clementine”
<https://doi.org/10.23714/mzo.019>

Zeneszerzők, karmesterek, énekesek

- Lang Paulina (1820–1849): id. Ábrányi Emil felesége, id. Ábrányi Kornél sógornője, énekesnő (szoprán). 1841-ben, Erkel Ferenc Bátori Máriajaként mutatkozott be a Nemzeti Színházban. Egy évig volt a társulat tagja. Főbb szerepei: Erzsébet (Donizetti: *Robert Devereux*) és Amina (Bellini: *Az alvajáró*). Házassága után visszavonult a színpadtól.
- Id. Ábrányi Kornél (1822–1903): zeneszerző, zenetörténész, zenekritikus, zeneíró.
- Sággh József (1852–1922): id. Ábrányi Kornél volt növendéke és veje Jolán lánya révén, zeneszerző, a dalármozgalom tagja, a *Magyar Zenészeti Lexicon* (1879) írója-szerkesztője.
- Ábrányiné Wein Margit (1861–1948): ifj. Ábrányi Emil költő felesége, operaénekesnő. Az 1880-as években Erkel Ferencsel működött együtt. Pályafutása során igazgatói voltak Gustav Mahler és Nikisch Arthur, de Leoncavalloval, Mascagnival és Puccinivel is együtt dolgozott. Leghíresebb szerepei Gara Mária a *Hunyadiból*, Rozina a *Sevillai borbélyból* és Ofélia a *Hamletből*. 1901–1918 között a Zeneakadémia énektanszékén tanított. Fia ifj. Ábrányi Emil karmester.

Ábrányiné Wein Margit
© Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
Könyvtára

- ifj. Ábrányi Emil (1882–1970): Ábrányi Emil és Wein Margit fia, karmester, zeneszerző. A Zeneakadémián Koessler Jánosnál zeneszerzést és orgonát, Lipcsében Nikisch Arthurnál pedig karvezetést tanult. Először a hannoveri Opera karmestere volt, majd 1909-ben a budapesti Operaházhoz szerződött, ahol három operáját (*Ködkirály*, *Monna Vanna*, *Paolo és Francesca*) is bemutatták.

Wein Margit fia, Ábrányi Emil karmester családjával

Hátsó sor balról jobbra: Ábrányi Emil, Ábrányiné Várnay Róza, Ábrányi Emil
Első sor balról jobbra: Ábrányi Aurél, Ábrányiné Wein Margit, Ábrányi Margit

© Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára

- Ábrányiné Várnay Róza (1880–1962): ifj. Ábrányi Emil karmester és zeneszerző felesége, operaénekesnő. Hannoverben és más német színpadokon szerepelt, a Zeneművészeti Főiskolán magánéneket tanított.

Ábrányiné Várnay Róza
© Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára

Tudós

- Ábrányi-Balogh Péter (sz. 1988): MTA köztestületi tag, a Természettudományi Kutatóközpont Szerves Kémiai Intézet Gyógyszerkémiai Kutatócsoport munkatársa²⁵

A család ma élő leszármazottjai a világon szétszórva, főleg angol nyelvterületeken, Angliában, Amerikában, Dél-Afrikában és Ausztráliában élnek.

²⁵ https://mta.hu/koztestuleti_tagok?PersonId=10045791

Bibliográfia

id. Ábrányi Kornél tematikus bibliográfia²⁶ és műjegyzék²⁷

A Magyar Zenetörténeti Osztályon a 200. évforduló alkalmából készült esettanulmányok:

(1) Ábrányi zene(történet)írói tevékenységéről

- BUKÁNÉ KASKÖTŐ Marietta: „»Az egyházi és a magyar zene« id. Ábrányi Kornél 19. századi egyházzene-történeti korrajza” <https://doi.org/10.23714/mzo.012>;
- KACZMARCZYK Adrienne: „Liszt, Ábrányi és a magyar nemzeti stílus: cigány skála, magyar skála” <https://doi.org/10.23714/mzo.016>
- KIM Katalin: »A döntő szó úgy is mindig és mindenben az idő jogához tartozik.« id. Ábrányi Kornél és a magyar zenetörténetírás” <https://doi.org/10.23714/mzo.011>;
- PAPP Ágnes: „A régi magyar zene krónikásai: Ábrányi Kornél, Legány Dezső” <https://doi.org/10.23714/mzo.020>;
- SZÖNYINÉ SZERZŐ Katalin: Égi és földi csillagok erőterében. Ábrányi Kornél Liszt-portréja 1873-ból” <https://doi.org/10.23714/mzo.015>;
- V. SZÜCS Imola: „id. Ábrányi Kornél népzene felfogása. A népzene jelentősége id. Ábrányi Kornél *A magyar zene a XIX. században* c. művében” <https://doi.org/10.23714/mzo.023>)

(2) zeneszerzői munkásságáról

- VIZINGER Zsolt: „Komponálás tetszetős modorban. id. Ábrányi Kornél zeneművei” <https://doi.org/10.23714/mzo.018>

(3) a kulturális nemzetépítés megvalósítása érdekében végzett közéleti tevékenységéről, mint

- lapszerkesztő, zenekritikus (Simény Beáta: „A magyar zenekritika-érem két oldala: id. Ábrányi Kornél és Brassai Sámuel” <https://doi.org/10.23714/mzo.014>; Illés Szabolcs: „»A *Teremtéstől Krisztusig*: Haydn oratóriumai Ábrányi és Liszt korában. Az első hazai „régizenei” koncertek” <https://doi.org/10.23714/mzo.017>);
- a magyar operajátszás (HORVÁTH Pál: „»Intendáns vagy bérlő?»« A magyar nyelvű operajátszás ügye a 19. században” <https://doi.org/10.23714/mzo.013>) és

²⁶ <http://www.zti.hu/files/mzt/abranyi/bibliografia.html>

²⁷ <http://www.zti.hu/files/mzt/abranyi/mujegyzek.html>

- a dalármozgalom szervezője (GUSZTIN Rudolf: „»Életem s csekély munkaerőm javát vette igénybe«. id. Ábrányi Kornél és a magyarországi dalármozgalom kapcsolata” <https://doi.org/10.23714/mzo.022>);

(4) életrajza

- tevékenységének korabeli és 20. század eleji recepciója (TÓTH Emese: „»General Bumbum.« A *Borsszem Jankó* Ábrányi-portréja” <https://doi.org/10.23714/mzo.024>; MURVAI-BŐKE Gabriella: „»A magyar művészet töretlen lelkű apostola«. id. Ábrányi Kornél emlékezete a 20. század elején” <https://doi.org/10.23714/mzo.025>)
- az egodokumentumok és kapcsolati háló (BÉKÉSSY Lili Veronika: „»...hazánkfia, becses lapotok pártfogását kéri.« id. Ábrányi Kornél kapcsolati hálózata” <https://doi.org/10.23714/mzo.021>), valamint
- családi háttere, különösen második feleségének irodalmi munkássága (GROSZ Sára Aksza: „Álnévtől hírnévig. Dupin Amantine vs Katona Clementine” <https://doi.org/10.23714/mzo.019>) vonatkozásában bővült újabb forrásokkal;

(5) kiegészült írásainak és zeneműveinek jegyzéke.

A Magyar Zenetörténeti Osztály volt és jelenlegi munkatársainak kutatásait összegezte és kiegészítette Grosz Sára Aksza.